

Szülőfalud helyén

Cs. Simon István halálára

Szülőfalud helyén ma is még annyi év
Eltelevényesedő
Gazsága mentén szánt a gép

Fénylő ekék nyomán kifordult cserép
Hirdeti oly dacosan
Korsók, edények összetört

Mázát, enyészetet, közösséged serény
Fölnevelő melegét,
Kapaszkodását: balladás

Homályba bukott fölindultsága már
Nem lehet akkora kín
Gazzal benőve, csonka cső

A kútja, szárazat köhögve int
Füstje a táj. Lobogó
Mocskos növénné vált dohány

Levélnyelébe, nyers ütőerébe szúrt
Lándzsa, ha szív alakú
Hegyére fűzi itt a szót:

Megváltva oldaladba vág a pusztulás
Régen elérvezett
Szülőfalud nevében élsz

(Tari István fotói)

Gyökérnyomás, kényszerérés

Cs. Simon Istvánról

2007 sanyarúhetének nagycsütörtökén, a haran-gok megsüketülésének napján, az utolsó vacsora után, Jézus halálküzdelmének idején, amikor „véred-be kóstol az éj”, amikor „*az olajfák csöndjét/ lélegzetedből kitépik*”, Cs. Simon Istvánt a Teremtő magá-hoz szólította.

Egyetlen napilapunk, melynek évtizedeken, pontosabban harmadszázadon át leghűségesebb munkatársa volt, húsvét keddjén közölte halálának, ugyanakkor temetésének hírért, emlékezett meg róla.

Cs. Simon István a délvidéki magyar irodalom leg-hitelesebb alkotója volt.

Néki csak szülőföldje maradt, szülőfaluját, Terjánt, letörölték a föld színéről, főiskolai tanulmányainak városát, Mostart, szétlőtték a martalócok.

Tizenkét évesen élhette át, földijeivel együtt, a második világháború utáni időszak első, kíméletlen falurombolását. Igen, Terján, ez a Zentával szemben fekvő, észak-bánsági, kicsiny, ám színmagyar település a Holt-Tisza kanyarában, nagyon zavarhatta az akkori mindenhatókat, a nyomaink eltörlésén kitartóan munkálkodókat, ezért csaptak le rá kíméletlenül, különféle körmönfont magyarázatokkal, ezért bontatták le házait, telepítették ki lakóit 1954-ben.

Cs. Simon István abban az iszonyú elkeseredettségben, megalázottságban, ám a kitelepítésük okozta megrázkódtatások által egymásra utalt, a bajban összekapaszkodott emberek között, kényszerűségből teljesen egységessé váló faluközösségben szocializálódott, melyben nem lehetett helye a mellébeszélésnek, a megtévesztettségnek, a hamisságnak. A terjaniak, ezek a dohánykertészetből, virágmagtermesztésből élő emberek, pontosan érezték azt, hogy magyarságukért kell hatványozottan szenvedniük, hiszen falujuk egyik részét Pestnek, másik részét Budának nevezték egymás között, s a körükben népszerűsített szövetkezetesítés kudarca jó politikai ürügyet szolgáltatott az újdonsült hatalmasoknak arra, hogy széttűrjék ezt az életképes, ezt a kíméletlen, roppant

szorgalmat igénylő munkában összekovácsolódott, bánsági falucskát.

- Nem lesz itt többé Kisbudapest! - szólta el magát az egyik magyaryűlőlettől izzó nagykutya akkor. Így is lett.

És Cs. Simon István legérzékenyebb éveiben ennek a kicsiny, halálra ítélt falunak, falujának óriásira nőtt együttérzésében, falubelijeinek fölfokozott védés és dacszövetségében ismerhette meg gyökereit, a valódi fogódzókat, érezhette igazinak népdalainkat, balladáinkat.

És mekkora fintora a sorsnak, hogy ez a már csak emlékezetben élő falucska előbbé, igazibbá válhat az igazinál! Igen, a történetei, a jó irodalom által.

Cs. Simon István által.

Fiatalkori verseit olvasom.

Cs. Simon István nem tartozott a divatos, a futtatott költők közé. A költők, írók inkább újságírónak, az újságírók inkább költőnek tartották a mellébeszélés korában. A szembesüléstől való rettegés korában.

A nagyzó, magát kelletve, mindent rezegve elmaszatoló, elkendőző, fölfuvalkodottan vidékies, nyelvet gyötrő, a politikai propagandát sunyin kivitelező, kiszolgáló, önmagát rettentő modernnek, nagyviláginak érző rejtőzködés - mely azért mindenáron (akár az alkalmazott költészet árán is!) irodalmi, szerkesztői hatalmat akart magának - maradinak, falusiratónak tartotta őt a városiasodás idején.

Mindez már alig számít.

Néki, a kényszerérés következtében, már igen fiatal korában kialakult értékrendje volt.

Nem csillogni, szolgáltni akart!

És szolgált. Alázattal.

Szavai szerint: amennyire magára hagyottnak érezte vidékét, annyira osztotta vele a közösséget. „Milyen ember az, aki szégyelli azt a vizet, amelyikben megmosdott? (...) Az amsterdami kínai étteremben elfogyasztott pekingi kacsa ízét én a négyes számú cselédkonyhában főtt étel ízével vettem össze.” - nyilatkozta 1974-ben.

Heti rendszerességgel, elképesztő szívóssággal gyalog, kerékpáron járta vidékünket, figyelte leépülésünket, minden apró részletet számon tartva írta lírai jelentéseit pusztulásunkról.

A rettegéstől nagyra nőtt hallgatás idején készített mélyinterjúkat. A sors kivételesen nagyszerű ajándéknak tartom azt, hogy a nyolcvanas években időnként vele együtt riportozhattam, vele együtt járhattam be Bánátország hozzánk eső, istentelenül elárvult, ám annyi emléket rejtő részeit. Magnetofont nem használt, nagy, szálkás betűkkel jegyzetelt, riportalanyai előtt mindig felolvasta azt, amit mondataik nyomán papírra vetett. A tartalmi idézetektől, a szemük láttára megszülető, kikerekedő írástól kedvet kapó riportalanyok őszintébben, közlékenyebben mondták tollba, formálták, alakígtatták írójukkal együtt mindazt, ami foglalkoztatta őket. Megbízta egymásban, megbízta írójukban, Cs. Simon Istvánban, aki első verseskötönyvét (*Utak keresztje*, Forum, Újvidék, 1971) ezekkel a verssorokkal zárja: „*elvtársak/ alakoskodás nélkül csukjátok be/ az ajtót előttem*”.

Sérült önbecsülésünk istápolója volt.

„Igazgatók irodájában ácsorogsz hetenként,/ hónapokig egyazon kérelemmel, egyazon eredménynyel/ távozol, majd ismét visszatérsz,/ töprengsz, lám, itthon vagy végre,/ a csalódás neveden szólít./ Eszedbe jut, egy kötelező olvasmányban olvastad,/

ha kell ökölrel is küzdj,/ s megpróbálad kiharcolni azt,/ ami csatározások nélkül is járna.”

Ahogy szülőfaluja a pusztulásban, úgy járt ő élen a munkában, úgy járt ő élen a tobzódásban.

Mert kor-szerűtlen lenni: mondanivalója volt a *kor-kórban*, mely „*alatt/ a rozsdá/ az istent is lemarta volna*”.

Csak arról tudott verset írni, ami nyomasztotta. És csak akkor, amikor írás nélkül nem lehet tovább lépni...

Nálánál hűségesebb, a szülőföldjéhez jobban ragaszkodó embert nem ismertem. Még gyerekkorában készült fényképén is, mind a tíz lábujjával, görcsösen kapaszkodik az anyaföldre! Cs. Simon István meztlábbas gyerekkorának óriási élménye volt a harangozás. A terjáni kisharang kötelének rángatása közben úgy érezte, az a harangzúgás „*a mindenséget, az ábrándokon túli mérhetetlen kupolát is betölti*”.

„*Alig vártuk – mesélte kendőzetlen őszinteséggel –, hogy a falu legidősebb embere, az öreg Rice meghaljon, ugyanis messze lakott a temetőtől, hosszan harangozhattunk volna utolsó útjára*”.

Cs. Simon István halálakor, temetésén nem szólhattak a harangok.

Cs. Simon István szülőfalujából csak egy elárvult temető, csak egy elárvult, harang nélküli harangláb maradt.

Irodalmunk szent helyét jelöli immár az a harangláb.

Fotó: Megyeri Pál

Cs. Simon István 2004-ben az Aracs-díj átvételekor